

Козаченко Віталій Валерійович

аспірант Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ ЗА ВЧИНЕННЯ ХУЛІГАНСЬКИХ ДІЙ

На сучасному етапі розбудови Української державності, та входження України в Європейський та світовий правові простори, важливе місце у розвитку національного права посідає питання щодо злочинності неповнолітніх.

Чинний КК України, на відміну від КК УРСР 1960 р., містить розділ XV Загальної частини, спеціально присвячений питанням кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх, що загалом можна вважати прогресивним кроком на шляху розвитку вітчизняного кримінального законодавства. Водночас не всі положення цього розділу є достатньо науково обґрунтованими, деякі з них неоднозначно тлумачиться на практиці, зокрема в частині їхнього узгодження із загальними положеннями КК України щодо кримінального покарання. Практика показує, що суди часто припускаються помилок при призначенні покарання неповнолітнім, ігнорують або неправильно розуміють вимоги закону, нерідко призначаючи цій категорії осіб несправедливі покарання, що свідчить як про недостатній професійний рівень суддів, так і – значною мірою – про недосконалість окремих норм чинного кримінального законодавства.

Різні аспекти проблематики покарання в кримінальному праві розглядали такі українські та зарубіжні вчені, як А.А. Ашин, Л.В. Багрій-Шахматов, М.І. Бажанов, І.М. Гальперін, В.К. Грищук, Т.А. Денисова, О.О. Дудоров, І.І. Карпець, Л.Л. Кругліков, П.С. Матишевський, В.О. Навроцький, Г.П. Новосолов, Б.С. Никифоров, О.М. Скрябін, В.Д. Соловійов, С.А. Тарарухін, А.П. Тузов, В.І. Тютюгін, С.Д. Шапченко, О.М. Фролова, М.Д. Шаргородський, М.І. Хавронюк, С.С. Яценко та інші. У роботах цих та інших науковців аналізуються різні аспекти кримінального покарання (зокрема і його призначення неповнолітнім). З найновіших українських досліджень проблем покарання можна назвати дисертації В.М. Бурдіна, Т.О. Гончар, В.В. Полтавець, Т.В. Сахарук, Т.І. Іванюк, В.П. Козиревої, Н.В. Марченко та інших. Але багато аспектів проблеми призначення покарання неповнолітнім ще залишаються недостатньо вивченими або ж мають дискусійний характер. Таким чином, як існуючий стан теоретичного аналізу зазначених проблем в науці, так і стан вітчизняного кримінального законодавства не сприяють правильному призначенню покарання неповнолітнім [1, с - 3].

При призначенні покарання неповнолітнім виникає ряд проблем, що унеможлиблює дотримання принципів справедливості, рівності, гуманізму та

економії кримінальної репресії. Це у першу чергу зумовлено недосконалістю системи покарань, яка закріплена в ст. 98 КК України і, як наслідок, конструкцією, санкцій Особливої частини Кодексу. З огляду на те, що не усі покарання можуть бути застосовані до неповнолітніх, кількість альтернативних санкцій щодо них різко зменшується, а це у свою чергу призводить до різкого зниження можливості індивідуалізації покарання. Відповідальності підлягають особи, які вчинили їх у віці від 14 до 16 років [2].

Суб'єктом злочину згідно ст. 296 КК України (хуліганство), виступає фізична, осудна особа, що досягла віку, з якого відповідно до КК України може наставати кримінальна відповідальність. Отже, виходячи з даного визначення, не будь-яка особа може бути суб'єктом злочину. Особи, які можуть бути притягнуті за хуліганство, зафіксовані у ст. 22 КК України. Згідно ст. 22 особи, які вчинили злочини у віці від 14 до 16 років можуть бути притягнуті до відповідальності за вчинення хуліганських дій. Під ними розуміються дії, які грубо порушують громадський порядок з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом. Адже вчинення злочину неповнолітнім визначається пом'якшуючою обставиною, тому що формування неповнолітнього як особистості ще не завершилось (емоційно – вольова сфера його психіки ще не набула стійкості, він не має життєвого досвіду) і вчинення злочину, як правило, тією чи іншою мірою зумовлено даними факторами. Згідно Пленуму ВСУ № 7 від 24.10.2003 при призначенні покарання неповнолітньому підсудному відповідно до ст. 103 КК крім обставин, передбачених у статтях 65-67 КК, необхідно брати до уваги умови життя й виховання неповнолітнього, вплив на нього дорослих, рівень розвитку та інші особливості його особи [3].

Хочу зазначити, що згідно ч.1 ст. 296 КК України санкції, передбачаючи широку можливість індивідуалізації покарання, стосовно цієї ж категорії неповнолітніх дозволяють призначити їм покарання лише у вигляді штрафу, арешту або обмеження волі на певний строк. Щодо штрафу хочу звернути увагу на те, що у разі відсутності у такого підсудного самостійного доходу або майна, на яке може бути звернене стягнення, суд не може примінити даний вид покарання підсудному. Таким чином у випадку, коли немає підстав для звільнення від покарання на підставі статті 105 КК України чи звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ст. ст. 45 – 48, 97, 106 КК України це фактично веде до того, що особа, яка вчинила злочин не буде покарана, та суперечить положенням ст. 1, ст. 3, ст. 4 КК України. На такий же висновок настановує і позиція Пленуму Верховного Суду України, викладена у п. 17 Постанови «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх», де зазначено «якщо санкцією закону, за яким засуджується неповнолітній, передбачено лише такі види покарань, які з огляду на вік підсудного чи його стан не можуть до нього застосовуватися, суд звільняє його від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру, або відповідно до статті 7 КПК

України закриває справу і звільняє його від кримінальної відповідальності, або постановляє обвинувальний вирок і звільняє засудженого від покарання».

Можливо припустити, що у даному випадку можна говорити лише про можливість звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру, зважаючи на те, що через його майновий стан до нього не може бути застосовано покарання, передбачене санкцією кримінального закону, – штраф. Проте запропонований Верховним Судом вихід із ситуації є не зовсім правомірним, оскільки ст. 97 КК України передбачає ряд умов для такого звільнення від кримінальної відповідальності: 1) злочин невеликої тяжкості має бути вчинений неповнолітнім вперше; та 2) виправлення неповнолітнього можливе без застосування покарання. Такі умови не завжди можуть бути в наявності. Відтак у цьому випадку існує законодавчий пробіл, який потребує свого негайного врегулювання [2].

Отже, потрібно здійснити реформування системи покарань, що застосовуються до неповнолітніх, для відповідності їх принципу рівності осіб перед законом.

1. Яцун О.С. Особливості кримінального покарання неповнолітніх автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : 12.00.08 – Львів, 2009. – 22 с.

2. Роман Світличний. Проблеми призначення покарань неповнолітнім за кримінальним кодексом України – [Електронний ресурс]. – <http://rivnepravo.com.ua/304-problemy-pryznachennia-rokaran-nerovnolitnim-za->

3. Постанова пленуму Верховного Суду України, N 7 від 24.10.2003. Про практику призначення судами кримінального покарання – [Електронний ресурс]. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>.

4. Кримінальний Кодекс України № 2341-14 від 26.04.2017 – [Електронний ресурс]. – <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/2341-14>.

Крупко Анастасія Олегівна
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНИЛА ЗЛОЧИН, ЯК ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЄ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

Відповідно до ч.1 ст.11 Кримінального кодексу України (далі – КК) ознаками злочину є: суспільна небезпечність, протиправність, винність, можливість вчинення тільки особою, яка має всі ознаки суб'єкта злочину [1]. Відсутність хоча б однієї із цих ознак у діянні означає, що воно не є злочином. Саме така ситуація має місце у випадках, коли, незважаючи на шкоду, заподіяну особі, власності, іншим правам і законним інтересам фізичних та юри-